

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2, 3:

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ανώτερη αριστοκρατία

από τον 8^ο αι. Η μεγάλη ιδιοκτησία τονώνεται.

- Τα θέματα συντελούν σε αυτό, εφόσον ο στρατηγός μοιράζει θέσεις και αποκτά περιουσία
- Μεγάλη ιδιοκτησία εκκλησίας/ κλήρου
- Οι θέσεις των ανώτερων αξιωματικών και των στρατηγών δίνονται στους ευγενείς και τους πλούσιους → αποκτούν περιουσία την οποία επενδύουν κυρίως σε γη

Αριστοκρατία: κοινωνική θέση= οικονομική θέση

- Οι θέσεις των ανώτερων αξιωματικών και των στρατηγών δίνονται στους ευγενείς και τους πλούσιους → αποκτούν περιουσία την οποία επενδύουν κυρίως σε γη

από τον 8^ο αι.

το κράτος προσπάθησε να αντικαταστήσει τους παλιούς μεγάλους γαιοκτήμονες με μια **παλατιανή αριστοκρατία** που μισθοδοτούνταν για τα αξιώματα που είχε καταλάβει → οι οικογένειες των νέων γαιοκτημόνων συνέρρεαν στην Κωνσταντινούπολη για να εξασφαλίσουν ένα προσοδοφόρο αξίωμα και να ενταχθούν στην παλατιανή αριστοκρατία

τέλη 10^{ου} αι.

η αριστοκρατία της γης και η αριστοκρατία των αξιωμάτων ενώνονται με επιγαμίες. Σ' αυτή την κυρίαρχη τάξη δεσπόζουν οι **βασιλικοί**: μονοπωλούν τα κυριότερα στρατιωτικά και πολιτικά αξιώματα → ακόρεστοι για δύναμη και πλούτο, εφόσον γνωρίζουν ότι κάποια στιγμή μπορεί να χάσουν τη αυτοκρατορική εύνοια

οι «δυνατοί» πιέζουν ασφυκτικά τις αγροτικές κοινότητες και τους δήμους → σταδιακά περιέρχονται υπό την κηδεμονία και προστασία τους

Δυνατοί: αξιωματούχοι, ανώτεροι λειτουργοί κεντρικής και επαρχιακής διοίκησης (ευ ενεργεία ή όχι), μέλη συγκλήτου, μέλη εκκλησιαστικής ιεραρχίας, ηγούμενοι μονών, εκκλησιαστικοί άρχοντες, διοικητές βασιλικών οίκων

Οι δυνατοί ζητούν:

- Συγκέντρωση μεγάλης έκτασης γης
- Απόσπαση προνομίων: ανεξαρτησία από την κρατική μηχανή (φορολογικές απαλλαγές, ιδιαίτερη δικαστική μεταχείριση)
- Άμεση συμμετοχή στην εξουσία με θέσεις κλειδιά (να επιβάλλουν τον αυτοκράτορα της αρεσκείας τους)

η μεσαία τάξη

10^{ος} , 11^{ος} αι. (ακμή μέσα 11^{ου} αι.): διαμόρφωση μιας **εμποροβιοτεχνικής τάξης** στην οποία το Βυζάντιο χρωστάει την ευημερία του (→ αύξηση νομισματικής κυκλοφορίας):

↑

μέλη της τάξης αυτής : **μεγαλέμποροι** που έκαναν μακρινά ταξίδια και εμπορεύονταν τα πολυτίμα προϊόντα της Ανατολής: καρικεύματα, πολυτίμους λίθους, υφάσματα → τεράστια κέρδη

⇒ στη διάρκεια του 11^{ου} αι. ενεργή συμμετοχή στην πολιτική ζωή της αυτοκρατορίας

- *εuthρονίζει και εκθρονίζει αυτοκράτορες* (Μιχαήλ Ε' Καλαφάτης 1041-1042)
- *τα μέλη της γίνονται δεκτά στη Σύγκλητο*

χωρίον –πάλη κατά των Δυνατών

χωρίον: κορμός του πληθυσμού οι ελεύθεροι μικροϊδιοκτήτες· δεσπόζει ο ιερέας· τη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη έχουν οι Δυνατοί, οι οποίοι μένουν κάπως απόμερα από το χωριό

τέλη 8^{ου} αι.

οι οικονομικές διαφορές εντείνονται →

- διαμόρφωση νέας αριστοκρατίας , η οποία ανέρχεται στη διοικητική κλίμακα και πλουτίζει ταχύτατα
 - *ως το 10^ο αι. Οι προνομιούχοι στρατιωτικοί οίκοι αποτελούν τα ανώτερα στρώματα της αγροτικής κοινότητας. Από το 10^ο αι. Υφίστανται και αυτοί την πίεση της μεγάλης ιδιοκτησίας.*
 - οι μικροϊδιοκτήτες συχνά παραχωρούν τον κλήρο τους στους δυνατούς και γίνονται πάροικοι σε αυτούς → ο φόρος των γεωργών που εγκατέλειπαν τη γη τους επιβάρυνε τους γείτονες → οι γείτονες τρέπονταν σε φυγή
- ⇒ Μακεδόνες: αγώνας κατά των Δυνατών → «αλληλέγγυοι»: νόμος που υποχρεώνει τους εύπορους γείτονες να πληρώνουν το φόρο των φτωχών αγροτών της κοινότητας

Κράτος – Δυνατοί

- Από τον 4^ο αι. το κράτος προσπαθεί να προστατέψει τη μεσαία και μικρή ιδιοκτησία
 - Δίκαιο «προτιμήσεως»: παραχώρηση δικαιώματος κυριαρχίας σε συγγενείς, συγγενείς, γείτονες
 - Αλληλέγγυα
 - Προστασία περιουσίας από καταχρήσεις Δυνατών: απαγόρευση κάθε είδους προστασίας
 - Μέτρα για την αποφυγή καταχρήσεων των αξιωματούχων

→

Κύριο επίτευγμα: δημιουργία συγκεντρωτικού κράτους υπό απόλυτη μοναρχία στηριγμένη στην αριστοκρατία της γης και της εκκλησίας ← οι άμεσοι εξωτερικοί κίνδυνοι και η δυνατή προσωπικότητα των περισσότερων αυτοκρατόρων αναγκάζει την αριστοκρατία και την Εκκλησία να δεχτεί τη διαίτησή του κράτους.

- Στους νεότερους νόμους απουσιάζουν οι νόμοι που προστατεύουν την αγροτική κοινότητα (φράνεται πως ή δεν κινδυνεύει σοβαρά ή πως οι παλιότεροι νόμοι προστασίας δεν είχαν εφαρμογή :

Ο Λέων ΣΤ' (886-912) αφαιρεί κάθε νομικό εμπόδιο στην επεκτατική διάθεση των Δυνατών

- Τέλη 10^{ου} αι. : αλλαγή πολιτικής → σύγκρουση κράτους - Δυνατών
927: λιμός + πολιτική κρίση κατά την ανηλικότητα του Κων/νου Ζ' → λήψη άμεσων μέτρων (920 – 925)

→

- ✓ Νέα νομοθετικά μέτρα για την προστασία της αγροτικής ιδιοκτησίας
 - Επανερχεται σε ισχύ το «δίκαιο προτιμήσεως»: απαγόρευση των Δυνατών να πάρουν κτήματα μικροιδιοκτητών → απόδοση κτημάτων στους πρώην ιδιοκτήτες ή κληρονόμους τους.
 - Ο Βασίλειος ο Β' επανερχεται στην καθαρότητα του νόμου και επιβάλλει το «Αλληλέγγυον»
- ✓ Στον ίδιο αγώνα εντάσσεται και η προσπάθεια δημιουργίας ενός συγκεντρωτικού διοικητικού μηχανισμού ως αντίβαρο της αποκεντρωτικής τάσεως των Θεμάτων → οι ατοκρ'τορες του 11^{ου} αι. Θέλησαν να στηριχτούν στην αστική τάξη:

- είσοδος εμπόρων βιοτεχνών στη Σύγκλητο
 - Αντιπρόσωποι της αστικής τάξης συμμετείχαν –σε περιόδους κρίσης– μαζί με τη Σύγκλητο, το λαό το στρατό και αντιπροσώπους της Εκκλησίας στην ανακήρυξη νέου αυτοκράτορα ή στην επικύρωση υποψηφίου που είχε εκλέξει ο στρατός
- ελασαστάσεις στρατηγών → στρατιωτική αποδυνάμωση αυτοκρατορίας, αποδιοργάνωση αμυντικού μηχανισμού β' 25ετία 11^{ου} αι.
(Μαντζικέρτ)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A

1. Ποιοι αποτελούν την ανώτερη αριστοκρατία του Βυζαντίου από τον 8^ο ως το 10^ο αι.; Ποιοι δεσπόζουν σε αυτήν την τάξη;
2. Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι της μεσαιάς τάξης στο Βυζάντιο από τον 8^ο ως το 10^ο αι.; ποιος είναι ο ρόλος τους στην πολιτική ζωή του κράτους;
3. Ποια τάξη κυριαρχεί στη βυζαντινή ύπαιθρο από τον 8^ο ως το 10^ο αι.;
4. Πώς διαμορφώνονται οι σχέσεις μεταξύ των Δυνατών και των μικροϊδιοκτητών στα τέλη του 8^{ου} αι.;
5. Με ποιο κυρίως μέτρο προσπάθησαν οι Μακεδόνες να περιορίσουν τη δύναμη των Δυνατών;

B

1. Άσκηση 2 του βιβλίου σας (σ.39) **γραπτά**